

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์

ศิริมา เขมะเพชร*

วท.ด. (สรีรวิทยา)

โสเพ็ญ ชูฉนวน**

ปร.ด. (การพยาบาล)

(รับ: 12 สิงหาคม 2568, แก้ไข: 10 ตุลาคม 2568, ตอรับ: 21 ตุลาคม 2568)

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน อัตราการเจริญพันธุ์และจำนวนการเกิดทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่ารัฐบาลจะได้ดำเนินนโยบายและมาตรการส่งเสริมการมีบุตรในรูปแบบต่าง ๆ แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวัง การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์ โดยมุ่งศึกษางานวิจัยเชิงปริมาณที่กล่าวถึง ปัจจัยทำนายหรือปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ได้แก่ จำนวนบุตรที่ต้องการ ความต้องการมีบุตร การตั้งครรภ์ซ้ำ การวางแผนมีบุตรเพิ่ม หรือความตั้งใจมีบุตร ในกลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์อายุระหว่าง 15–49 ปี งานวิจัยที่นำมาทบทวน ครอบคลุมช่วงระยะเวลาระหว่าง พ.ศ. 2558–2567 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยคัดเลือกเฉพาะงานที่สามารถเข้าถึง ฉบับเต็มได้ ผลการสืบค้นพบงานวิจัยที่ตรงตามเกณฑ์จำนวน 9 เรื่อง จากทั้งหมด 5,845 เรื่องที่ตรวจสอบเบื้องต้น

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์มีความหลากหลายและซับซ้อน สามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่มหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว ปัจจัยด้านทัศนคติและจิตวิทยา ปัจจัยด้านการเจริญพันธุ์และอนามัยเจริญพันธุ์ และปัจจัยด้านการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตร ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจมีบุตรของ สตรีวัยเจริญพันธุ์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงปัจจัยส่วนบุคคลเท่านั้น หากยังเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างซับซ้อน

ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัยเชิงลึกในอนาคต ตลอดจนเป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมการมีบุตรของภาครัฐและบุคลากรด้านสาธารณสุขอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ จำนวนบุตรที่ต้องการ สตรีวัยเจริญพันธุ์

* รองศาสตราจารย์ ดร., สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

Corresponding author E-mail: sirima.kh@kmitl.ac.th

** รองศาสตราจารย์ ดร., คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Determinants of Desired Number of Children Among Women of Reproductive Age: A Systematic Review

Sirima Khemapech^{*}

Ph.D. (Physiology)

Sopen Chunuan^{**}

Ph.D. (Nursing)

(Received: August 12, 2025, Revised: October 10, 2025, Accepted: October 21, 2025)

Abstract

In recent years, fertility and birth rates have declined continuously across the world, including in Thailand. Although the government implemented several policies and measures to encourage childbirth, the expected outcomes had not yet been achieved. This systematic review aimed to collect, analyze, and synthesize existing knowledge on factors influencing the desired number of children among women of reproductive age. The review focused on quantitative studies that examined predictive factors or factors related to dependent variables such as desired number of children, fertility desire, repeat pregnancy, plan for additional children, or intention to have children. The target population included women aged 15–49 years. Studies published between 2015 and 2024 in Thai and English and available in full text were included. A total of nine studies met the inclusion criteria from 5,845 articles initially identified.

The results showed that the factors influencing the desired number of children among women of reproductive age were diverse and interrelated. These factors were classified into six main groups: demographic factors, socioeconomic factors, family characteristics, attitudes and psychological factors, fertility and reproductive health factors, and access to opportunities and resources related to childbearing. The findings indicated that decisions about having children were not determined solely by individual factors but were also linked to social, economic, and environmental contexts.

The knowledge obtained from this review could be used as a foundation for further studies and as guidance for developing effective public health and governmental policies to promote childbirth.

Keywords: Systematic review, Number of children, Reproductive women

^{*} Associate Professor, School of Nursing, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

Corresponding author E-mail: sirima.kh@kmitl.ac.th

^{**} Associate Professor, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันอัตราการเพิ่มประชากรโลกมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมาจากการสำรวจโดยทีมงานด้านประชากรศาสตร์จากองค์การไม่แสวงหากำไร (Population Reference Bureau) รายงานฉบับปี 2021¹ พบว่า ตั้งแต่ ค.ศ.1950 อัตราการเจริญพันธุ์ของสตรีในกลุ่มประเทศรายได้สูงมีแนวโน้มลดลงทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะสตรีกลุ่มอายุ 15-19 ปี และกลุ่มสตรีอายุ 40 ปี ในขณะที่กลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง อัตราการเจริญพันธุ์ในสตรีอายุ 30 ปีคงที่ แต่มีแนวโน้มการมีบุตรช้าลง ส่วนกลุ่มประเทศรายได้ต่ำพบอัตราการเจริญพันธุ์ลดลงอย่างต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ สำหรับภูมิภาคอาเซียน ประเทศไทยเป็น 1 ใน 5 ประเทศที่มีอัตราการเจริญพันธุ์ลดลงอย่างรวดเร็วโดยสตรีอายุ 15-49 ปี มีจำนวนบุตรเฉลี่ยลดลงจาก 6.2 คน ใน พ.ศ.2508 เหลือ 1.6 คน ใน พ.ศ.2553 และคาดว่าจะเหลือ 1.3 คน ใน พ.ศ. 2583² ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลจากกรมสุขภาพจิต³ ได้อ้างอิงงานวิจัยของมหาวิทยาลัยวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งคาดการณ์ว่าหากแนวโน้มการเกิดยังลดลงอย่างต่อเนื่อง จำนวนประชากรไทยอาจลดลงจาก 71 ล้านคน เหลือเพียง 35 ล้านคนในระยะเวลา 80 ปีข้างหน้า ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและแรงงาน ภาวะสวัสดิการสังคมและความมั่นคงทางสังคม

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคอัตราการเจริญเติบโตของประชากรชะลอตัว จากอัตราการเกิดลดต่ำกว่าอัตราทดแทนตามเกณฑ์กระทรวงสาธารณสุขกำหนด คือ 2.1 คน โดยที่มีอัตราการเกิดที่ 1.5 คน สืบเนื่องจากนโยบายวางแผนครอบครัวตั้งแต่ พ.ศ. 2513 เพื่อแก้ปัญหาอัตราการเพิ่มประชากรที่ปีที่ 52 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2568

มากขึ้น⁴ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการวางแผนครอบครัวมากขึ้น วิธีการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป ค่านิยมการอยู่เป็นโสดมากขึ้น ทำให้ พ.ศ. 2534 รัฐบาลบรรจุเป้าหมายการลดอัตราการเพิ่มประชากรจากร้อยละ 3.0 ต่อปี เหลือร้อยละ 1.47 ต่อปี จากการสำรวจข้อมูลโดยกรมการปกครอง⁵ พบว่า อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นระหว่าง พ.ศ. 2564-2567 อัตราการเกิดลดลงจาก 11.6 คนต่อประชากร 1000 คน เป็น 7.4 คนต่อประชากร 1000 คน ทำให้สัดส่วนเด็กและวัยรุ่นอายุไม่เกิน 19 ปี ลดลงจากร้อยละ 26.0 เป็นร้อยละ 21.7 สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ⁶ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรทางอายุ และเพศ จากการวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงปิรามิดประชากร พ.ศ.2503-2573 พบการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนโดยสัดส่วนประชากรวัยเด็กเริ่มลดลง เมื่อประชากรวัยเด็กเหล่านี้เติบโตเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์จึงทำให้สัดส่วนของประชากรวัยเจริญพันธุ์ลดลงตามไปด้วยอีกทั้งจำนวนสตรีวัยเจริญพันธุ์ขณะนี้ได้ลดลง จึงมีผลต่อจำนวนการเกิด ในแต่ละปีลดลงด้วย⁷ มีผลกระทบอย่างมากต่อความมั่นคง การพัฒนาประเทศ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และการแข่งขันกับนานาประเทศ รัฐบาลจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการส่งเสริมนโยบายการมีบุตร โดยเน้น 2 มาตรการ ได้แก่ การเพิ่มจำนวนเด็กเกิด และการดูแลเด็กที่เกิดอย่างมีคุณภาพ⁸

การศึกษาโดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข³ พบว่าจำนวนการเกิดที่ลดต่ำลงอาจมีสาเหตุหลายประการ สอดคล้องกับข้อมูลของ ศสช.² กล่าวคือ ค่านิยมทางสังคมต่อการสร้างครอบครัวเปลี่ยนไป อยู่เป็นโสดมากขึ้น แต่งงานช้าและมีบุตรช้า

หรือต้องการมีบุตรลดลง มีความกังวลเกี่ยวกับการมีบุตร ครอบครัวไม่พร้อม ไม่มีคนช่วยดูแลบุตร ขาดความมั่นคงในการทำงานจากสภาพเศรษฐกิจที่ไม่เสถียร จึงทำให้สตรีกลุ่มวัยแรงงานมีความจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น จึงอาจทำให้ประสบปัญหาการบริหารจัดการเวลาการทำงาน เวลาในการเลี้ยงดูบุตร และดูแลครอบครัว โดยครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร กำหนดบทบาทให้สตรีในสังคมไทยมีหน้าที่ดูแลบุตร จึงอาจทำให้ต้องมีการปรับบทบาทการทำงานด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เป็นคุณแม่เต็มเวลา เป็นคุณแม่ทำงาน หรือเป็นคุณแม่เปลี่ยนงาน ด้วยเหตุนี้อาจเป็นความเปราะบางของสตรีในการตัดสินใจมีบุตร⁹ ในขณะที่ลักษณะเด่นคนยุคปัจจุบัน คือต้องการชีวิตที่มีความยืดหยุ่น มีความท้าทาย แสวงหาโอกาสในการทำงาน ความก้าวหน้า และความสำเร็จในอาชีพ ต้องการความเป็นอิสระ² จึงอาจทำให้ทัศนคติ ค่านิยม บทบาทสตรีต่อครอบครัวต่างจากในอดีต อย่างไรก็ตามพบข้อมูลการศึกษาตัวแปรที่ใกล้เคียง แต่การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์ยังไม่ชัดเจน และพบข้อมูลการศึกษาน้อย

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์ โดยการรวบรวมข้อมูลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการศึกษาโดยประยุกต์ตามแนวทางการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของสถาบันโจแอนนาบริกส์ (The Joanna Briggs Institute, JBI)¹⁰ เนื่องจากเป็นแนวทางดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบที่ครอบคลุมทุกรูปแบบการวิจัย ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือและยอมรับในวงกว้าง ปีที่ 52 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2568

ผลสรุปการสืบค้นวรรณกรรมนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณากำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาปัจจัยทำนายจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์ต่อไป

วัตถุประสงค์วิจัย

เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลการทบทวนวรรณกรรม “ปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์”

คำถามวิจัย

ปัจจัยใดส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบครั้งนี้ ดำเนินการตามแนวทางของสถาบันโจแอนนาบริกส์ ได้แก่ การกำหนดชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ และคำถามการวิจัย กระบวนการทบทวนวรรณกรรมประกอบด้วย การกำหนดประเด็นสืบค้นตามกรอบ PICO กำหนดเกณฑ์การคัดเข้าและเกณฑ์การคัดออก แหล่งข้อมูลที่ใช้สืบค้น การประเมินคุณภาพงานวิจัย และสรุปผลการทบทวนวรรณกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบครั้งนี้ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การกำหนดชื่อเรื่องการทบทวนวรรณกรรม เพื่อเป็นการสื่อสารสาระสำคัญอย่างชัดเจนว่าเป็นการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์

การกำหนดวัตถุประสงค์และคำถามการทบทวนวรรณกรรม พิจารณาประเด็นที่ต้องการสรุปองค์ความรู้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์ เพื่อให้การทบทวนวรรณกรรมมีขอบเขตและทิศทางที่ชัดเจน ทำให้ได้

ข้อสรุป ที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดประเภทวรรณกรรมที่จะทบทวนเป็นวิจัยเชิงปริมาณ ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ.2558-2567 เพื่อให้ได้หลักฐานที่ทันสมัย และระบุค่าทางสถิติที่ชัดเจน

2. กำหนดคำสำคัญการทบทวนตามกรอบ PICO โดย P (Population) เป็นกลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์ (Women / female of reproductive age, Reproductive women) I (Phenomena of interest) คำภาษาไทย ได้แก่ ตัวแปรต้น ตัวแปรทำนาย ตัวแปรพยากรณ์ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ คำภาษาอังกฤษ ได้แก่ independent variable, predictive study / factor / analysis, predictor, prediction model เป็นต้น C (Comparative / context) ไม่กำหนดคำสำคัญเนื่องจากเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงพรรณนา O (Outcome) ได้แก่ จำนวนบุตรที่ต้องการ ความต้องการมีบุตร การตั้งครรภ์ซ้ำ การวางแผนมีบุตรเพิ่ม ความตั้งใจมีบุตร

3. กำหนดแหล่งสืบค้นที่น่าเชื่อถือครอบคลุมทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้แก่ PubMed, Scopus, Google scholar, CINHL, ThaiJo, ThaiLIS

4. ดำเนินการสืบค้นและคัดกรองตามแนวทาง PRISMA 2020 flow diagram 3 ขั้นตอน (Identification-Screening-Include) โดยสืบค้นงานวิจัยตามคำสำคัญที่กำหนด

5. การสกัดข้อมูล พิจารณาคัดเลือกเฉพาะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการ ความต้องการมีบุตร การตั้งครรภ์ซ้ำ การวางแผนมีบุตรเพิ่ม ความตั้งใจมีบุตรในสตรีวัยเจริญพันธุ์ โดยพิจารณาชื่อเรื่อง เนื้อหาบทคัดย่อ และเนื้อหาทั้งฉบับ

6. การวิเคราะห์และการประเมินค่า (Critical appraisal process) ดำเนินการโดยผู้วิจัย จำนวน

2 คน หากการประเมินค่างานวิจัยไม่ตรงกัน ใช้วิธีการประชุมโดยเชิญบุคคลที่ 3 ที่มีความรู้เกี่ยวกับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบประชุมเพื่อหาข้อสรุปการประเมินผลงานวิจัย ใช้เครื่องมือ Critical Appraisal Tool ในการพิจารณางานวิจัยประยุกต์ตามแนวทางเกณฑ์สถาบันโจแอนนาบริกส์⁹ ได้คะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ ร้อยละ 60 และกำหนดตารางการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลสำคัญจากงานวิจัยที่คัดไว้ลงในตารางการวิเคราะห์¹¹

7. การสังเคราะห์ข้อมูล (Data synthesis) นำข้อมูลที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด และวิเคราะห์องค์ประกอบเนื้อหางานวิจัยแต่ละเรื่อง ตรวจสอบประเด็นที่ตรงกัน และต่างกัน มาจัดหมวดหมู่ และเรียบเรียงเป็นข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ทฤษฎีหรือแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา ตัวแปรต้น สถิติ กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แหล่งข้อมูลการศึกษา และผลการศึกษา

กำหนดเกณฑ์การคัดเข้า

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ.2558-2567 หรือ ค.ศ.2015-2024 ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษเท่านั้น สามารถเข้าถึงข้อมูลฉบับเต็มได้ (Free full text)

ทั้งนี้การสืบค้นงานวิจัย ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการสืบค้น คือ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการ ความต้องการมีบุตร การตั้งครรภ์ซ้ำ การวางแผนมีบุตรเพิ่ม ความตั้งใจมีบุตรในกลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์ อายุ 15-49 ปี

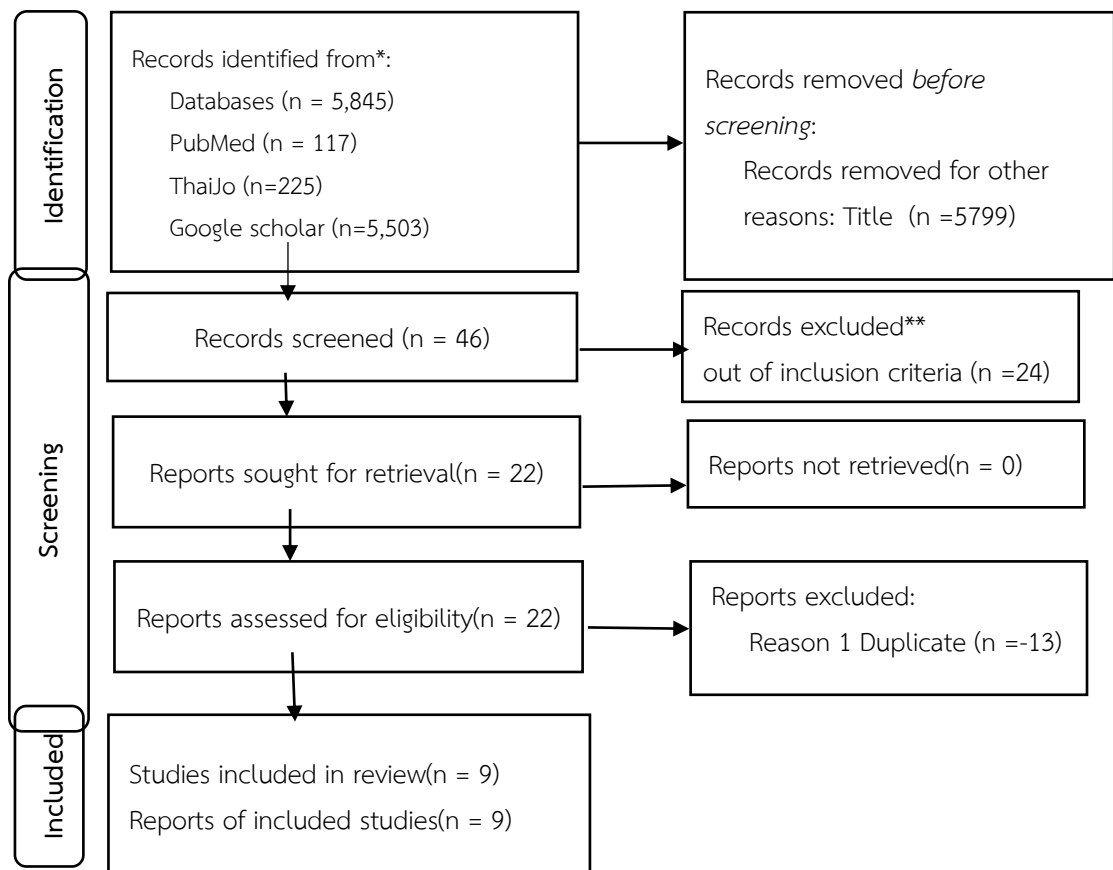
เกณฑ์การคัดออก

ไม่ผ่านการประเมินค่าตามเกณฑ์ JBI ผลการประเมินน้อยกว่าร้อยละ 60 โดยใช้แบบประเมิน Critical Appraisal Tool และแหล่งอ้างอิงของบทความวิจัยไม่ชัดเจน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. กรอบ PICO worksheet ใช้สำหรับกำหนดคำสำคัญในการสืบค้นงานวิจัย¹¹
2. PRISMA 2020 flow diagram ใช้เป็นแนวทางสำหรับคัดเลือกงานวิจัยตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด¹²

3. Critical Appraisal Tool ใช้ประเมินความน่าเชื่อถือ และคุณภาพงานวิจัย¹¹
4. ตารางวิเคราะห์เพื่อการทบทวนวรรณกรรม ประยุกต์ตามแนวทางการวิเคราะห์ของอัจฉรา¹¹

แผนภาพที่ 1 แสดงการสืบค้นและคัดกรองตามแนวทาง PRISMA 2020 flow diagram¹²

ผลการวิจัย

งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์ คัดเลือกโดยประยุกต์ตามแนวทางเกณฑ์สถาบันใจแอนนาบริกส์ จำนวน 5,845 เรื่อง 3ฐานข้อมูล ดิพิมพ์เผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศระหว่าง พ.ศ.2558-2567 (ค.ศ.2015-2024) เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ได้แก่ PubMed 117 เรื่อง คัดเหลือ 5 เรื่อง ThaiJo 225

เรื่อง คัดเหลือ 2 เรื่อง Google scholar 5,503 เรื่อง คัดเหลือ 2 เรื่อง เหตุผลในการคัดออก ได้แก่ ตัวแปรตามในชื่อเรื่องไม่เป็นตามที่กำหนด ไม่เข้าเกณฑ์การคัดเข้า และมีความซ้ำซ้อน รวมที่คัดไว้ 9 เรื่อง เป็นงานวิจัยศึกษาในประเทศไทย 4 เรื่อง งานวิจัยศึกษาในต่างประเทศ 5 เรื่อง การจัดระดับงานวิจัยอยู่ในระดับ 4b จำนวน 9 เรื่อง รูปแบบการศึกษาเป็นแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional study) แบ่งเป็น

วสารกองการพยาบาล

การศึกษาหาความสัมพันธ์ 6 เรื่อง หาความสัมพันธ์เชิงทำนาย 3 เรื่อง (แผนภาพที่ 1)

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบจัดกลุ่มตัวแปรต้นที่ศึกษาเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ อายุ เพศ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ รายได้ต่อเดือน อาชีพ ความมั่งคั่งระดับครัวเรือน การเลี้ยงดูพ่อแม่สูงวัย 3) ปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว ได้แก่ ขนาดครอบครัว เขตที่อยู่อาศัย ประเภทการแต่งงาน ระยะเวลาที่สมรส 4) ทศนคติและปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ทศนคติต่อการมีบุตร การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม พลังอำนาจสตรี 5) ปัจจัยด้านการเจริญพันธุ์และอนามัยเจริญพันธุ์ ได้แก่ อายุแรกสมรส การตั้งครรภ์ปัจจุบัน การภาวะเจริญพันธุ์ การคุมกำเนิด จำนวนบุตรที่ต้องการของสามี ความต้องการมีบุตร ประสบการณ์มีบุตรเสียชีวิต จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 6) การเข้าถึงโอกาสและทรัพยากร ได้แก่ การเข้าถึงตลาดแรงงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 8 ทฤษฎี 3 แนวคิด จัดหมวดหมู่ได้ 4 กลุ่ม ดังนี้ **กลุ่มที่ 1** ทฤษฎีเศรษฐกิจและทรัพยากร ได้แก่ แนวคิดอุปสงค์ของการมีบุตร (Demand for Children) ของ Gary S. Becker ทฤษฎีความเคลื่อนไหวของความมั่งคั่ง (Wealth Flow theory) ของ John C. Calwall ทฤษฎีเศรษฐกิจ (Economic theory) **กลุ่มที่ 2** แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ ได้แก่ แนวคิดปัจจัยกำหนดความใกล้ชิดจิตภาวะเจริญพันธุ์ (Proximate Determinants of Fertility) ของ John Bongaarts ทฤษฎีภาวะเจริญพันธุ์ (Fertility theory) แนวคิด Unmet need (Unmet Need for Family Planning) **กลุ่มที่ 3** ทฤษฎีพฤติกรรมและปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned

Behavior; TPB) ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality theory) ทฤษฎีเกี่ยวกับกลวิธีเผชิญปัญหา (Coping Strategies theory) **กลุ่มที่ 4** ทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมและอำนาจในครอบครัว ได้แก่ ทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment theory) ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีบุตร (Theories of Parenthood)

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นสตรีวัยเจริญพันธุ์ 6 การศึกษา โดยศึกษาในต่างประเทศ 4 การศึกษา และศึกษาในประเทศไทย 2 การศึกษา กลุ่มตัวอย่างอายุ 15-49 ปี สมรสแล้ว สามารถตั้งครรภ์ได้ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ข้อมูลได้จากแหล่งปฐมภูมิ 3 การศึกษา และแหล่งทุติยภูมิ จากการเก็บข้อมูลระดับชาติ 3 การศึกษา สำหรับการศึกษทั้งเพศหญิงและเพศชายมี 3 การศึกษา เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 18-39 ปี จากนักศึกษาระดับปริญญาตรี ประเทศสหรัฐอเมริกาและเม็กซิโก 1 การศึกษา ผู้ที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 1 การศึกษา ผู้ที่มาจากทะเบียนสมรส ณ ที่ว่าการเขตบางรัก 1 การศึกษา

จากผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์งานวิจัยตามประเด็นที่กำหนดตามเกณฑ์การคัดเข้า กลุ่มตัวอย่างอายุ 15-49 ปี เพศหญิงและเพศชาย ศึกษาในประเทศและต่างประเทศ พบมี 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ตัวแปรต้นมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่ต้องการ ได้แก่ สถานภาพสมรส ขนาดครอบครัว ระยะเวลาที่สมรส ทศนคติต่อการมีบุตร การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม พลังอำนาจสตรี อายุแรกสมรส การตั้งครรภ์ปัจจุบัน การภาวะเจริญพันธุ์ จำนวนบุตรที่ต้องการของสามี ความต้องการมีบุตร จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ การเข้าถึงตลาดแรงงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 2) ผลการศึกษา ยังมีข้อโต้แย้งกันอยู่ ได้แก่ อายุ เพศ ศาสนา ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน อาชีพ ความมั่งคั่งระดับ

วารสารกองการพยาบาล

ครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย ประสบการณ์การมีบุตร
เสียชีวิต 3) ตัวแปรต้นไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวน
บุตรที่ต้องการ ได้แก่ ภาวะการเลี้ยงดูพ่อแม่สูงวัย

ประเภทการแต่งงาน และการคุมกำเนิด รายละเอียด
แสดงตามตารางที่ 1

ตาราง 1 สรุปการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์ (n=9)

ชื่อผู้วิจัย/ ปีที่ตีพิมพ์	ทฤษฎีที่ใช้	กลุ่มตัวอย่างที่ ศึกษา	ปัจจัยที่ส่งผล	ค่าสถิติ	ระดับความ น่าเชื่อถือ
Akram et al.(2020) ¹³ Bangladesh เรื่อง “Factors associated with unmet fertility desired and perceptions of ideal family size among women in Bangladesh: insight from a nationwide Demographic and Health Survey”	1. แนวคิดการสร้าง พลังอำนาจ (Empowerment)	สตรีสมรสแล้ว อายุ 15-49 ปี จำนวน 10,912 คน	1.อายุ 2.เศรษฐกิจ/รายได้ 3.ระดับการศึกษา 4.ประสบการณ์มีบุตร เสียชีวิต 5.เขตที่อยู่อาศัย 6.การเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร 7.ศาสนา 8.ทัศนคติการแสดง เหตุผลได้แย่ง	$\beta=0.2(0.20-0.37)$ $p<.001$ $\beta=0.04(0.01-0.06)$ $p=.003$ $\beta=0.04(0.01-0.08)$ $p=.022$ $\beta=0.04(0.02-0.06)$ $p<.001$ $\beta=0.04(0.02-0.06)$ $p<.001$ $\beta=0.03(0.01-0.05)$ $p=.012$ $\beta=-0.08(-0.10- -$ $0.06)$ $p<.001$ $\beta=0.02(0.01-0.04)$ $p=.008$	4b
Atake &Ali (2019) ¹⁴ Africa เรื่อง “Women's empowerment and fertility preferences in high fertility countries in Sub-Saharan Africa”	1.ทฤษฎีการสร้าง พลังอำนาจ (Empowerment) 2.ทฤษฎีภาวะเจริญ พันธุ์ (Fertility preference)	สตรีสมรส อายุ ตั้งแต่ 35 ปี ขึ้นไป ข้อมูลจากการ สำรวจโดย DHS 4 พื้นที่ จำนวน 7,324 คน	1.เศรษฐกิจ/รายได้ 2.เขตที่อยู่อาศัย 3.พลังอำนาจการมีส่วน ร่วมการตัดสินใจใน ครอบครัว 4.พลังอำนาจการเข้าถึง บริการวางแผนครอบครัว 5.พลังอำนาจการเข้าถึง ตลาดแรงงาน 6.ระดับการศึกษาของ สามี	$\beta=-0.08$ $(-0.12-0.05), p<.01$ $\beta=0.15$ $(0.10-0.21), p<.01$ $\beta=0.16$ $(0.10-0.22), p<.05$ $\beta=0.01$ $(0.007-0.04), p<.05$ $\beta=0.03$ $(0.003-0.009),$ $p<.01$ $\beta=0.33$ $(0.04-0.61), p<.05$	4b

ชื่อผู้วิจัย/ ปีที่ตีพิมพ์	ทฤษฎีที่ใช้	กลุ่มตัวอย่างที่ ศึกษา	ปัจจัยที่ส่งผล	ค่าสถิติ	ระดับความ น่าเชื่อถือ
Buathong, T., & Pothisiri, W. (2017) ¹⁵ เรื่อง "Fertility modeling in low fertility of Thai society"		สตรีสมรส อายุ 18-49 ปี จำนวน 22,188 คน	7.ขนาดครอบครัว	$\beta=0.85$ (0.40-1.32), $p<.01$	4b
			8.ศาสนา	$\beta=1.26$ (0.39-2.12), $p<.01$	
			1.อายุ	$\beta=-0.24$, $p<.001$	
			2.จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	$\beta=-0.69$, $p<.001$	
			3.ระดับการศึกษา	$\beta=-0.17$, $p<.001$	
			4.เขตที่อยู่อาศัย	$\beta=-0.54$, $p<.001$	
			5.ศาสนา	$\beta=-0.92$, $p<.001$	
			6.อาชีพ	$\beta=-0.12$, $p<.01$	
Hosseini et al. (2021) ¹⁶ เรื่อง "The gap between desired and expected fertility among women in Iran: A case study of Tehran city"	1.แนวคิดปัจจัย กำหนดความ ใกล้เคียงภาวะ เจริญพันธุ์ของ John Bongaarts	สตรีสมรส อายุ 15-49 ปี พักอาศัย เป็นครอบครัวใน กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน	7.ระยะเวลาสมรส	$\beta=-0.04$, $p<.001$	4b
			8.สถานภาพสมรส	$\beta=-0.16$, $p<.001$	
			1.อายุ	$\chi^2=17.45$, $p<.05$ Cramer's V=0.14	
			2.อายุแรกสมรส	$\chi^2=82.05$, $p<.05$ Cramer's V=0.32	
			3.จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	$\chi^2=28.53$, $p<.005$ Cramer's V=0.19	
			4.ระดับการศึกษา	$\chi^2=10.41$, $p<.05$ Cramer's V=0.11	
			5.อาชีพ	$\chi^2=11.18$, $p<.005$ Cramer's V=0.17	
			6.จำนวนการคลอดบุตร	$\chi^2=66.00$, $p<.05$ Cramer's V=0.33	
Nzokirishaka <ltua (2018) ¹⁷ เรื่อง "Determinants of unmet need for family planning among married women of reproductive age in Burundi: a cross- sectional study"	1.แนวคิด Unmet need	สตรีสมรส อายุ 15-49 ปี พัก อาศัยในสาธารณรัฐ บุรุนดี จำนวน 5,421 คน	1.อายุ	aOR=0.586 (0.423-0.811), $p=.001$	4b
			2.เศรษฐกิจรายได้	aOR=1.453 (1.148-1.839), $p=.002$	
			3.ระดับการศึกษา	aOR=1.511 (1.006-2.270), $p=.047$	
			4.ประสบการณ์มีบุตร เสียชีวิต	aOR=0.748 (0.566-0.989), $p=.042$	
			5.เขตที่อยู่อาศัย	aOR=1.373 (1.018-1.852), $p=.038$	

ชื่อผู้วิจัย/ ปีที่ตีพิมพ์	ทฤษฎีที่ใช้	กลุ่มตัวอย่างที่ ศึกษา	ปัจจัยที่ส่งผล	ค่าสถิติ	ระดับความ น่าเชื่อถือ
			6.การเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร	aOR=0.562 (0.375-0.843), p=.005	
			7.ขนาดครอบครัว	aOR=0.696 (0.534-0.907), p=.007	
			8.ศาสนา	aOR=1.016 (0.746-1.469), p=.047	
			9.ความต้องการ จำนวนบุตร (สามี ต้องการมากกว่า ภรรยา)	aOR=0.704 (0.509-0.975), p=.035	
Phuangprayong, K. (2018) ¹⁸ เรื่อง “Future desire for children: Empirical evidences from married women in Thailand”	1.แนวคิดอุปสงค์ ของการมีบุตรของ Gary S. Becker 2.ทฤษฎีความเลี่ยน ไหลของความ มั่งคั่งของ John C. Calwell 3.แนวคิดปัจจัย กำหนดความ ใกล้ชิดภาวะเจริญ พันธุ์ของ John Bongaarts	สตรีวัยเจริญพันธุ์ สมรส อายุ 15-49 ปี ที่ สามารถตั้งครรรภ์ ได้ จำนวน 15,661 คน	1.อายุ 2.อายุแรกสมรส 3.จำนวนบุตรที่มีชีวิต อยู่ 4.เศรษฐกิจรายได้ 5.ระดับการศึกษา 6.การตั้งครรรภ์ ปัจจุบัน 7.ประสบการณ์มีบุตร เสียชีวิต	$\chi^2=3.8e+03$, p=.000 $\chi^2=151.59$, p=.000 $\chi^2=5.2e+03$, p=.000 $\chi^2=100.01$, p=.000 $\chi^2=1.4e+03$, p=.000 $\chi^2=153.70$, p=.000 $\chi^2=59.63$, p=.000	4b
Shukla et al. (2023) ¹⁹ เรื่อง “Gender roles perceptions and ideal number of children: Case study Emirati youth”	1.ทฤษฎีพฤติกรรม ตามแผน (Theory of Planned Behavior; TPB) 2.แนวคิดการสร้าง พลังอำนาจ (Empowerment) 3.ทฤษฎีเศรษฐกิจ (Economic theory)	เพศหญิงและชาย อายุ 18-30 ปี เป็น นักศึกษาระดับ ปริญญาตรี สัญชาติอาหรับ เอมิเรตศึกษาใน UAE University สมัครใจให้ข้อมูล จำนวน 300 คน	1.เพศ 2.อาชีพ 3.จำนวนการคลอด บุตร 4.สามีมีส่วนร่วมใน งานบ้านและดูแลบุตร 5.การใช้เวลาทำงาน ของบิดา 6.การใช้เวลาทำงาน ของมารดา	IRR=0.84 (0.75-0.94), p=.00 IRR=0.87 (0.78-0.97), p=.01 IRR=1.03 (1.01-1.05), p=.00 IRR=0.87 (0.79-0.97), p=.01 IRR=1.02 (0.99-1.05), p=.00 IRR=1.00 (0.99-1.00), p=.00	4b
Tiathasin, O. (2024) ²⁰	1.ทฤษฎีพฤติกรรม ตามแผน (Theory	เพศหญิงและเพศ ชายที่พักอาศัยใน	1.ทัศนคติต่อการมี บุตร	$\beta=-0.346$, p=.025	4b

ชื่อผู้วิจัย/ ปีที่ตีพิมพ์	ทฤษฎีที่ใช้	กลุ่มตัวอย่างที่ ศึกษา	ปัจจัยที่ส่งผล	ค่าสถิติ	ระดับความ น่าเชื่อถือ
เรื่อง "A study of Child-Having intention among Thai generation Y and Z population in Bangkok and surrounding area"	of Planned Behavior; TPB)	กรุงเทพมหานคร และปริมณฑลมี สัญชาติไทย อายุ ระหว่าง 20-39 ปี หรือเกิด พ.ศ.2528- 2547 (ปัจจุบัน พ.ศ. 2567) จำนวน 350 คน	2.การคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิง 3.การรับรู้ ความสามารถในการ ควบคุมพฤติกรรม	$\beta=0.213, p=.008$ $\beta=-0.330, p=.023$	
Wattanavitukul, P. (2019) ²¹ เรื่อง "Intention to have children and association with personality and coping among those who come to get marriage registration at Bangrak District Office, Bangkok Metropolis"	1.ทฤษฎีพฤติกรรม ตามแผน (Theory of Planned Behavior; TPB) 2.ทฤษฎีเกี่ยวกับ การมีบุตร 3.ทฤษฎีบุคลิกภาพ 4.ทฤษฎีเกี่ยวกับ กลวิธีเผชิญปัญหา	เพศหญิงและเพศ ชาย อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปมา จดทะเบียนสมรส ณ ที่ว่าการ เขตบางรัก เป็นคน ไทยสมรสกับคน ไทยจำนวน 380 คน	1.อายุ 2.เศรษฐกิจรายได้ 3.ทัศนคติต่อการ มีบุตร	$\chi^2=54.323$ $p=.000$ $\chi^2=10.180$ $p=.038$ $OR=0.152$ $p=.000$	4b

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์กับ
จำนวนบุตรที่ต้องการ ผลการศึกษามีทั้งความแตกต่างกัน
และมีความสอดคล้องกัน อาจขึ้นอยู่กับภาวะแวดล้อม
และบริบทด้านสังคมวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ จัดได้เป็น
6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านประชากร 2) ปัจจัยด้าน
เศรษฐกิจสังคม 3) ปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว
4) ทัศนคติและปัจจัยทางจิตวิทยา 5) ปัจจัยด้านการ
เจริญพันธุ์และอนามัยเจริญพันธุ์ 6) การเข้าถึงโอกาส
และทรัพยากร ดังนี้

ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ อายุ เพศ ศาสนา
ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส โดยอายุเป็นปัจจัย
สำคัญที่แสดงถึงวุฒิภาวะ เป็นความสามารถทาง
ปีที่ 52 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2568

ความคิด การตัดสินใจ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเริ่มเกิดขึ้น
เมื่ออายุ 18 ปี เป็นต้นไป²² ทำให้สตรีเริ่มมีความเชื่อมั่นใน
ตนเอง การตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมายของตนเอง
กำหนดความสมดุลของชีวิต การสร้างครอบครัวรวมทั้ง
กำหนดขนาดของครอบครัว⁸ จึงทำให้สตรียุคปัจจุบันให้
ความสำคัญต่อการทำงาน ความก้าวหน้าในงาน
การสร้างครอบครัวและการมีบุตรเป็นลำดับรอง²⁰ ซึ่งต่าง
จากสตรีในอดีตที่มักเป็นแม่บ้านดูแลบุตร และครอบครัว
นอกจากนี้สตรียุคปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะคำนึงถึงสุขภาพ
ในการตัดสินใจมีบุตรสอดคล้องกับการศึกษาของ Akram
และคณะ¹³ พบว่าสตรีอายุมากต้องการมีบุตรมากกว่า
สตรีอายุน้อย สำหรับศาสนาอาจมีผลต่อความเชื่อและ
ทัศนคติ เช่น บางศาสนาเน้นการสร้างครอบครัวใหญ่

จึงทำให้ตัดสินใจมีบุตรตามค่านิยมและความเชื่อ^{13,17} ด้านระดับการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มจะชะลอการมีบุตร ในทางกลับกันผู้ที่ระดับการศึกษาต่ำอาจให้ความสำคัญกับการสร้างครอบครัวใหญ่เพื่อต้องการใช้แรงงานในอนาคต¹³ จากการศึกษาของมนสิการ, กัญญาพัชร และรีนา⁹ พบว่าสตรีมีแนวโน้มมีบุตรลดลงทุกกลุ่มอายุ อาจเนื่องจาก เศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป สอดคล้องกับการศึกษาของ กนกวรรณ¹⁸ กล่าวคือ สตรีที่สมรสนิยมมีบุตรไม่เกิน 2 คน และมีแนวโน้มมีบุตรลดลงในอนาคต สำหรับผู้ที่สมรสมักมีความต้องการมีบุตรมากกว่าผู้ที่เป็นโสดหรือหย่าร้าง¹⁵ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ บ่งชี้ถึงผลกระทบต่อจำนวนบุตรที่ต้องการอาจขึ้นกับห้วงเวลา และสิ่งแวดล้อมในแต่ละสังคม

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ อาชีพของสามีและสตรี ความมั่งคั่งของครัวเรือน และภาระการดูแลพ่อแม่ แม่สูงอายุ สตรีที่ไม่ได้ทำงานมักต้องพึ่งพาการเงินจากสามี ซึ่งในภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนและอัตราเงินเฟ้อที่สูงขึ้น บทบาทของสตรีในการดูแลครอบครัวเปลี่ยนไป โดยเริ่มออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการจัดสรรเวลา และอาจทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ลดลง นำไปสู่อัตราการเกิดที่ต่ำลง นอกจากนี้ การพึ่งพาทางการเงินจากสามียังอาจจำกัดอำนาจการตัดสินใจของสตรี โดยเฉพาะในสังคมที่ผู้ชายมีบทบาทเหนือกว่าในครอบครัว¹⁴

ปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว ได้แก่ ขนาดครอบครัว เขตที่อยู่อาศัย ภาระการแต่งงาน ระยะเวลาที่สมรส โดยพบว่าขนาดของครอบครัวอาจมีผลต่อการมีบุตรเพิ่มขึ้น เช่น ครอบครัวใหญ่อาจมีสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้สูงอายุช่วยเหลือ จึงอาจทำให้ความวิตกกังวลในการดูแลบุตรลดลง จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าสตรีที่พักในเขตชนบทมีปีที่ 52 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2568

แนวโน้มมีบุตรเพิ่มขึ้น¹³ อาจเนื่องจากค่าครองชีพไม่สูงเท่ากับเมืองหลวงหรือเมืองขนาดใหญ่ สังคมชนบทส่วนใหญ่อยู่เป็นครอบครัวใหญ่ ภาระการแต่งงานไม่มีผลต่อการมีบุตร¹⁴ สำหรับระยะเวลาสมรส คู่สมรสใหม่อาจยังต้องการความอิสระ อยากท่องเที่ยว จึงอาจชะลอการมีบุตร เมื่อมีความพร้อมอาจเริ่มมีบุตรซึ่งพบว่าคนยุคปัจจุบันมีบุตรช้า และจำนวนน้อยลง สอดคล้องกับการศึกษาของ Hosseini, Saikia, and Dasvarma¹⁶ ในทางกลับกันสังคมที่ยังให้เพศชายเป็นใหญ่ในครอบครัว สตรียังคงต้องทำหน้าที่มารดา และภรรยาเป็นหลัก รวมทั้งอำนาจการตัดสินใจเป็นสามี¹⁴

ทัศนคติและปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ทัศนคติต่อการมีบุตร การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม พลังอำนาจสตรี จากแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน เชื่อว่าทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีผลต่อความตั้งใจเมื่อบุคคลมีความตั้งใจทางบวก แนวโน้มสูงที่จะเกิดพฤติกรรมตามที่ตั้งใจ²³ คือมีบุตรตามความต้องการหรือตามแผนที่คาดหวัง โดยสตรีมองว่าการมีบุตรเป็นสิ่งสำคัญทำให้ครอบครัวมั่นคงก็มีแนวโน้มจะมีบุตรเพิ่มขึ้น แต่ถ้ามองว่าบุตรเป็นภาระแนวโน้มจะชะลอหรือมีบุตรลดลง อย่างไรก็ตามปัจจัยภายในของบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ช่วงเวลา และข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ซึ่งอาจส่งผลต่อจำนวนบุตรที่ต้องการ หรือการวางแผนมีบุตรของสตรีวัยเจริญพันธุ์แตกต่างกัน สำหรับพลังอำนาจ หากสตรีมีความสามารถพัฒนาการตัดสินใจ การแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถตนเอง จะทำให้สตรีมีพลังอำนาจในตนเอง²⁴ ส่งผลให้สามารถกำหนดเป้าหมาย หรือการวางแผนจำนวนบุตรที่ต้องการของตนเองได้ร่วมกับสามีและ

ครอบครัว ทั้งนี้พลังอำนาจในตัวสตรีอาจแสดงออกได้หรือไม่อาจขึ้นอยู่กับสังคมวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ เช่น สังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว กับสังคมที่เริ่มมีความเท่าเทียมทางเพศการแสดงพลังอำนาจในตัวสตรีอาจมีความแตกต่างกัน¹⁴ กล่าวคือ สตรีสามารถร่วมวางแผนและกำหนดจำนวนบุตรที่ต้องการร่วมกับสามีได้มากขึ้น

ปัจจัยด้านการเจริญพันธุ์และอนามัยเจริญพันธุ์ ได้แก่ อายุแรกสมรส การตั้งครรภ์ปัจจุบัน ภาวะการเจริญพันธุ์ การคุมกำเนิด จำนวนบุตรที่ต้องการของสามี ความต้องการมีบุตร ประสบการณ์มีบุตรเสียชีวิต จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ จากการศึกษาพบว่าสตรีที่แต่งงานเร็วโอกาสมีบุตรได้มากกว่าสตรีที่แต่งงานช้า^{16,18} อาจเนื่องจากสุขภาพร่างกายและภาวะเจริญพันธุ์ที่เริ่มถดถอยเมื่ออายุมากขึ้น จึงอาจทำให้มีบุตรยาก การที่ตัดสินใจมีบุตรเพิ่มขึ้นอาจเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย เช่น สุขภาพร่างกาย ความพร้อมด้านเศรษฐกิจ จำนวนบุตรที่มีอยู่เพียงพอแล้วหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้สตรีที่มีประสบการณ์มีบุตรเสียชีวิตจะมีผลต่อการตัดสินใจมีบุตรเพิ่ม^{13,18} แต่บางสังคมวัฒนธรรมมีความเชื่อว่าเป็นไปตามความต้องการของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขณะที่บางสังคมเชื่อว่าเกิดจากสุขภาพร่างกายหรือการปฏิบัติตัวจึงอาจทำให้การตัดสินใจมีบุตรมีความแตกต่างกัน¹³

การเข้าถึงโอกาสและทรัพยากร ได้แก่ การเข้าถึงตลาดแรงงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสตรีที่มีอาชีพ มีรายได้ อาจมีความพร้อมที่จะมีบุตร¹³⁻¹⁴ แต่ยังมีข้อโต้แย้งสตรีบางรายได้ให้ความสำคัญต่อหน้าที่การทำงานทำให้ชะลอการมีบุตร นอกจากนี้การได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจมีบุตรเช่นกัน เช่น ข้อมูลนโยบายรัฐบาลในการส่งเสริมการมีบุตร การวางแผนครอบครัว รูปแบบการคุมกำเนิด ผู้ที่เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สามารถศึกษาด้วยตนเอง

ได้ แต่บางพื้นที่อาจมีปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยตัวเองอย่างอิสระจึงอาจทำให้เสียโอกาสดังกล่าว

การทบทวนวรรณกรรมส่วนใหญ่ศึกษาสตรีวัยเจริญพันธุ์ สมรส และสามารถตั้งครรภ์ได้ อายุ 15-49 ปี ครอบคลุมกลุ่มเฉพาะเช่น Y และ Z แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ 6 การศึกษา ข้อมูลทุติยภูมิได้จากการสำรวจโดยหน่วยงานระดับชาติ เก็บข้อมูลจากประชาชนทั่วไป 3 การศึกษา และคัดเลือกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด ศึกษาเฉพาะสตรีวัยเจริญพันธุ์ 6 การศึกษา ศึกษาทั้งเพศหญิงและเพศชาย 3 การศึกษา ตัวแปรที่ศึกษาจัดได้เป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว ทศนคติและปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยด้านการเจริญพันธุ์และอนามัยเจริญพันธุ์ และการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรที่มีผลต่อการตัดสินใจมีบุตร

ข้อเสนอแนะ

ควรนำผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาปัจจัยทำนายจำนวนบุตรที่ต้องการในสตรีวัยเจริญพันธุ์ โดยคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมีบุตร เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สนับสนุนนโยบายส่งเสริมการมีบุตรของภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว และบทบาทสตรี พบว่ามีผลต่อการตัดสินใจมีบุตรเช่นกัน ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางเชิงนโยบายต่อไป ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ดำเนินมาตรการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร เช่น การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในสถานรับเลี้ยงเด็ก เพื่อบรรเทาความกังวลทางการเงินของครอบครัวและจูงใจให้สตรีตัดสินใจมีบุตรมากขึ้น

2. ด้านสังคมและครอบครัว ส่งเสริมทัศนคติ

ค่านิยม และวัฒนธรรมครอบครัวที่เข้มแข็ง โดยจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของการมีบุตร สนับสนุนบทบาทบิดามารดาอย่างเท่าเทียม การมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรตั้งแต่วัยตั้งครรภ์ ระยะเวลาคลอด ระยะเวลาหลังคลอด และสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีคุณภาพ

3. ด้านบทบาทสตรีและการทำงาน ส่งเสริม

ความสมดุลระหว่างชีวิตครอบครัวและการทำงานของสตรี โดยกำหนดนโยบายลาคลอดและลาพักเลี้ยงบุตรที่ยืดหยุ่น จัดตั้งศูนย์เลี้ยงเด็กในสถานที่ทำงาน ห้องให้นมบุตร และสนับสนุนโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ เพื่อให้สตรีสามารถมีบุตรและดูแลได้โดยไม่กระทบต่อบทบาททางเศรษฐกิจและสังคม

References

1. World Population Data Sheet. Special focus on global fertility. 2021 world population data sheet: Special focus on global fertility. 2021. | HimalDoc.
2. Office of the National Economic and Social Development Council [NESDC]. Young generations and the development of a quality population. 2018. <https://www.nesdc.go.th> Thai.
3. Ministry of Public Health, Department of Mental health. Few children are born: Quality, not quantity, must be increased. 2016. www.saraban@dmh.mail.go.th
4. Kannika Kraikitrat, Kittipol Buathala, Wanchai Boosaba, Chot Bodeerat. Family Planning Policy. JOMLD, 2022; 7(3): 355-79. Thai.
5. Department of Provincial Administration, The Bureau of Registration Administration. Statistical Report on Marriage Registration. 2024. <https://stat.bora.dopa.go.th>
6. Department of Provincial Administration. Population statistics from Civil Registration. 2024. <https://stat.bora.dopa.go.th>
7. Office of the National Economic and Social Development Council [NESDC]. The impact of demographic change in Thailand. 2020. <http://www.nesdb.go.th> Thai.
8. Pimolpan Tangwiwat. Promoting childbirth for quality children. J Med Serv. 2024; 49(3): 5-9. Thai.
9. Manasikarn Kanchanachitra, Kanyapat Suttikasem, Reena Tadee. How to build a family when work is overwhelming: Work-Life balance of the new generation (pp. 20). Bangkok: Duentula Printing Company Limited. 2017. Thai.
10. The Joanna Briggs Institute [JBI]. Checklist for systematic reviews and research synthesis. 2017. www.joannabriggs.org
11. Adchara Khammathit. The Evidence-Based approach in health care management, applied to nursing. SCNJ. 2021; 8(2): 315-28. Thai.

12. Page, M.J., McKenzie, J.E., Bossuyt, P.M. The PRISMA 2020 statement: an update guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*. 2021; 372:n71. <http://dx.doi.org/10.1136/bmj.n71>
13. Akram R, Sarker A.R, Sheikh N., Ali N, Mozumder, MGN, Sultana M. Factors associated with unmet fertility desired and perceptions of ideal family size among women in Bangladesh: insight from a nationwide Demographic and Health Survey. *PLOS ONE*. 2020; 15(5): 1-17.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0233634>
14. Atake E-H, Ali PG. Women's empowerment and fertility preferences in high fertility countries in Sub-Saharan Africa. *BMC women's health*. 2019; 19(54): 1-14. <https://doi.org/10.1186/s12905-019-0747-9>
15. Thananon Buathong, Wiraporn Pothisiri. Fertility modeling in low fertility of Thai society. *JSSNU*. 2017; 13(2): 217-40. Thai.
16. Hosseini M, Saikia U, Dasvarma G. The gap between desired and expected fertility among women in Iran: A case study of Tehran city. *PLOS ONE*. 2021; 16(9): 1-21.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0257128>
17. Nzokirishaka, A, Itua I. Determinants of unmet need for family planning among married women of reproductive age in Burundi: a cross-sectional study. *Contracept Reprod. Med*. 2018; 3(11): 1-13.
<https://doi.org/10.1186/s40834-018-0062-0>
18. Kanokwara Phuangprayong. Future desire for children: Empirical evidences from married women in Thailand. *SWRD J. Humanit*. 2018; 10(19): 1-19. Thai.
19. Shukla A, Karabchuk T, Al Neyadi LM. Gender roles perceptions and ideal number of children: Case study Emirati youth. *RH*. 2023; 20(138): 1-13. <https://doi.org/10.1186/s12978-023-01677-x>
20. Orntheera Tiathasin. A study of Child-Having intention among Thai generation Y and Z population in Bangkok and surrounding area. (Dissertation). Salaya: Mahidol University; 2024. Thai.
21. Pichaya Wattanavitukul. Intention to have children and association with personality and coping among those who come to get marriage registration at Bangrak District Office, Bangkok Metropolis (Dissertation). Bangkok: Chulalongkorn University; 2019. Thai.
22. Chulalongkorn University, Faculty of Psychology. [serial online] 2024 Jan [cited 2024 Jan 10]. Social Intelligence Quotient. <https://www.psy.chula.ac.th/feature-article/> Thai.
23. Ajzen I. The theory of planned behavior. *OBHDP*. 1991; 50: 179-211.
24. Gibson CH. A concept analysis of empowerment. *J.Adv.Nurs*.1991; 16(3): 354-61.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1991.tb01660.x>